CZU: 343.615:316.485:37.06(478) **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12177378**

VIOLENŢA ÎN MEDIUL ŞCOLAR ÎN JURISPRUDENŢA NAŢIONALĂ

Grama Mariana

doctor în drept, conferenţiar universitar
Departamentul Drept penal, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0002-2633-5381

The research on the particularities of violence in the school environment in the national jurisprudence represents the results of some investigations obtained as a result of the specialized doctrine, the analysis of the national legislation, the analysis of the files from the judicial practice of the Republic of Moldova relevant to the purpose of the study in terms of the legal framework and the qualification of the facts.

From a practical point of wiew, court sentences on criminal cases resolved in national courts on criminal cases resolved in national courts were studied: 11 practical cases that were examined and are still being examined under the aspect of criminal law in the period 2016-2023.

Keywords: *violence, scholl environment, bullying, violent behavior, jurisprudence.*

Articolul cu tema: “Violenţa în mediul şcolar în jurisprudenţa naţională” reflectă o parte din studiul cu tematica: ***“PARTICULARITĂŢILE VIOLENŢEI ÎN MEDIUL ŞCOLAR ÎN JURISPRUDENŢA NAŢIONALĂ ŞI INTERNAŢIONALĂ”*** elaborat în cadrul proiectului: „*Împreună pentru educaţie de calitate, susţinut de Liechtenstein Development Service (LED) implementat de Alianţa ONG-urilor active în domeniul Protecţiei Sociale a Copilului şi Familiei (APSCF)”* desfăşurat în perioada noiembrie 2022 - noiembrie 2023.

Cercetarea privind particularităţile violenţei în mediul şcolar în jurisprudenţa naţională reprezintă rezultatele unor investigaţii obţinute drept urmare a analizei doctrinei de specialitate, a analizei legislaţiei naţionale, analizei unor dosare din practica judiciară a Republicii Moldova relevante scopului studiului sub aspectul încadrării juridice şi calificării faptelor.

Din punctul de vedere al implicaţiilor practice au fost studiate sentinţele/deciziile instanţelor de judecată pe cauzele penale soluţionate în instanţele naţionale. Este vorba despre dosare care au fost examinate şi încă sunt examinate sub aspect de drept penal în perioada 2016-2023: 2 dosare de la Judecătoria Buiucani, mun. Chişinău (*Dosarul nr. 1-3398/2019 1-19135497-12-1-19082019* şi *Dosarul nr.1-914/2021 (nr. electronic 1-21047471-12-1-01042021) Conexată cauza penală nr.1-1226/2021 (nr. 1-21063926-12-1-*

29042021); 1 dosar de la Judecătoria Orhei, sediul Central *(dosarul nr. 1-228-2022 /2022270289 /1-22104553-38-1-20072022/;* 9 dosare de la Curtea Supremă de Justiție (*Dosarul nr. 4-1re-146/2021, Dosarul 1ra-121/2016, Dosarul 1ra-333/2017, Dosarul 1 ra-938-2017, Dosarul 1ra-1398/2017, Dosarul 1ra-1130/2018, Dosarul 1266/2018, Dosarul 1ra-1378/20, Dosarul nr. 1ra-1668/2022 1-19102728-01-1ra-12122022).*

A fost studiată Hotărârea Plenului CSJ Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr.4 din 19.06.2006 [1, p.239-249] şi Hotărârea privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal (neclaritatea normelor care incriminează infracţiunea de huliganism) (sesizările nr. 208g/2020, nr. 44g/2021, nr. 49g/2021 şi nr. 76g/2021) [2].

Problematica violenţei în şcoli constituie o preocupare ce merită şi trebuie permanent ţinută în vizor, dar şi reevaluată, pentru că, în special, în ultimele trei decenii a început să facă un număr tot mai mare de victime. Mass-media nu se opreşte în a prezenta cazuri tot mai grave şi mai complexe ale violenţei şcolare de pe întreg glob pământesc, din toate tipurile de şcoli, cu implicarea diveritor actori. Realitatea este una tristă.

Violenţa şcolară în ţara noastră este o temă, deşi aparent discutată, totuşi, încă insuficient luată în considerare la nivelul decidenţilor educaţionali. O primă problemă în evaluarea violenţei şcolare o constituie inventarierea formelor de violenţă cu care se confruntă şcolile. Acest lucru este cu atât mai important cu cât percepţia asupra violenţei şcolare este extrem de contextualizată. Violenţa este identificată mai frecvent la nivelul relaţiilor elev-elev, respectiv violenţă verbală (limbaj vulgar, jigniri, injurii, porecle), vandalism (deteriorarea mobilierului şcolar), forme uşoare de violentă fizică (îmbrânceli, pumni) şi mai rar se vorbeşte de existenţa consumului de droguri, de forme grave de agresiune fizică, de agresiuni sexuale sau de violenţa elevilor asupra profesorilor. Drept, că, ultimul an, reţelele de socializare[3], sursele media[4] au început a vorbi despre diverse cazuri de hărţuire a cadrelor didactice.

Dacă analizăm cadrul legal existent, şi aici vedem anumite inconsecvenţe şi terminologie diferită. Mai mult, psihologii, sociologii şi juriştii, probabil, ar trebui să examineze subiectele de interes comun, împreună, ţinând cont şi de interesele societăţii, dar, în primul rând, de interesul superior al copilului.

Potrivit datelor din *Programului naţional pentru protecţia copilului pe anii 2022-2026 aprobat prin Hotărâre de Guvern la 01 iunie 2022*[5] circa 13% din numărul de elevi din Republica Moldova, comparativ cu 10% din ţările

Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, au raportat că au fost victime ale violenței verbale și 7% – victime ale violenței fizice de câteva ori pe lună. În 2018 s-a înregistrat o creștere a fenomenului hărțuirii în școală (bullying) comparativ cu 2014: 16% dintre elevi au raportat că în 2018 au fost hărțuiți la școală cel puțin de două ori în ultimele două luni comparativ cu 11% în 2014. Aceasta rată este mai mare decât în majoritatea țărilor din regiune.

Comportamentele și riscurile la care sunt expuși copiii în mediul virtual indică o creștere a nivelului lor de vulnerabilitate. Un studiu din 2021 a constatat că 18% dintre copiii cu vârste între 9 și 17 ani au trecut cel puțin o dată printr-o experiență neplăcută pe Internet, 12% au primit mesaje cu caracter sexual pe chaturi, iar 5% li s-a solicitat să transmită imagini sau video cu părți intime ale corpului pe aplicații de tip messenger. Unii copiii de vârsta 9-11 ani au expediat fotografii sau video cu părți intime ale corpului altor persoane.

În anul 2023 MEC raportează 610 cazuri de bullying din 4498 cazuri suspecte de abuz, neglijare, exploatare și trafic înregistrate în semestrul II al anului de studii 2022-2023[6].

Identificarea precoce și raportarea cazurilor de violență, precum și solicitările de asistență continuă să rămână provocări pentru autorități la toate nivelurile și pentru victime. Statisticile anuale indică lipsa de acuratețe a înregistrării sesizărilor cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului, dar și probleme în implementarea procedurilor de înregistrare a acestor sesizări.

Victimele nu solicită întotdeauna asistență: multe victime ale violenței sexuale n-au spus nimănui despre experiența lor; deși trei din cinci fete și doi din cinci băieți știau unde să se adreseze după ajutor, foarte puțini au solicitat și au primit servicii de sprijin.

Potrivit opiniei psihologilor, copiii, indiferent de situația în care ajung (de agresori, victime sau martori ai bullying-ului), sunt, de fapt, toți victime și au nevoie de ajutor și protecție.

Privitor la noțiunea de violență, există o multitudine de definiții, dar definiția cea mai cuprinzătoare este cea dată de Organizația Mondială a Sănătății, care înțelege prin violență: „amenințarea sau utilizarea intenționată a forței fizice sau a puterii împotriva propriei persoane, a altei persoane, împotriva unui grup, sau a comunității, și care antrenează un risc crescut de a produce un traumatism, un deces, o daună psihologică, o dezvoltare anormală sau o privațiune”.

În această definiţie, OMS defineşte violenţa în raport cu sănătatea şi starea de bine din punct de vedere fizic, psihic şi social.

Juridic, violenţa înseamnă folosirea forţei fizice sau a altor mijloace persuasive pentru a aduce prejudicii unor bunuri sau o vătămare a integrităţii unei persoane.

Codurile penal şi cel contravenţional ale Republicii Moldova incriminează fapte care în mecanismul de producere includ violenţa, deşi niciun text nu prevede o infracţiune sau o contravenţie cu o asemenea denumire şi nici în capitolul unde se explică înţelesul unor termeni sau expresii, nu se arată care este conţinutul acestei noţiuni[7, p.190].

Istoric şi cultural, violenţa este o noţiune relativă, dependentă de codurile sociale, juridice şi politice ale societăţii în care se manifestă. În absenţa unei definiţii precise a violenţei, unii autori cred că este mai potrivit un inventar al faptelor violente. Numai că faptele brute, private de semnificaţia lor socială, nu spun nimic. Calificarea unui fapt ca fiind violent depinde de convenţiile sociale în vigoare. Multă vreme, de pildă, corecţia fizică pe care părinţii o aplicau copiilor era considerată un lucru firesc, ce face parte din actul educaţional. De asemenea, sunt populaţii, comunităţi care aproape că nu cunosc agresivitatea, în timp ce altele se manifestă destul de agresiv.

În Republica Moldova nu există nicio lege care ar defini violenţa, în general. *Legea nr.140/2013 din 14.06.2013 privind protecţia specială a copiilor aflaţi în situaţie de risc şi a copiilor separaţi de părinţi* şi *Hotărârea Guvernului 270/2014 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucţiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistenţa şi monitorizarea copiilor victime şi potenţiale victime ale violenţei, neglijării, exploatării şi traficului* definesc *violenţă împotriva copilului* ca forme de rele tratamente aplicate de către părinţi/reprezentanţii legali/persoana în grija căreia se află copilul sau de către orice altă persoană, care produc vătămare actuală sau potenţială asupra sănătăţii acestuia şi îi pun în pericol viaţa, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea, care includ următoarele tipuri de violenţă:

a) *violenţă fizică* – vătămare intenţionată a integrităţii corporale ori a sănătăţii prin lovire, îmbrîncire, trîntire, tragere de păr, înţepare, tăiere, ardere, strangulare, muşcare, în orice formă şi de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acţiuni cu efect similar;

b) *violenţă sexuală* – orice violenţă cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală, hărţuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituţiei; orice comportament sexual ilegal în raport cu copilul, inclusiv prin mîngîieri, sărutări, pozare a copilului şi prin alte atingeri

nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;

c) *violență psihologică* – impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derîdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă aarmelor sau prin lovire a animalelor domestice; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățămînt; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar;

d) *violență spirituală* – subestimare sau diminuare a importanței satisfacerii necesităților moralspiritualeprin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, prin interzicere, limitare, luare în derîdere sau pedepsire a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunere a unui sistem de valori personal inacceptabile, alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare;

e*) violență economică* – privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate; abuz de variate situații de superioritate pentru a sustrage bunurile copilului; interzicere a dreptului de a poseda, folosi și dispune de bunurile comune; refuz de a susține material copilul; impunere la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, alte acțiuni cu efect similar.

Aceste acte normative reiese unul din celălalt, însă sursa inițială de la care pornesc este *Legea nr. 45/2007 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.*

Mai putem vedea că, pe de o parte, legiuitorul utilizează alternativ termenii „violență, neglijare, exploatare și trafic” în HG 279/2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, iar pe de altă parte, de exemplu, în Raportul generalizat privind cazurile de violență asupra copilului Semestrul II, anul de studii 2022-2023 la formele de violență sunt atribuite violența fizică, psihologică, sexuală, bullyingul, neglijarea, exploatarea prin muncă, traficul și prostituția. Deci, raportate la violența în mediul școlar, actele normative existente nu stabilesc alte tipuri de violență în mediul școlar decât aceleași care le prevăd acte normative enunțate supra: violența fizică, sexuală, psihologică, spirituală, economică, deși, autoritățile competente, atunci când raportează despre cazurile de violență

asupra copilului raportează, utilizând, aparent şi alte forme de violenţă. În aşa mod, stabilim că terminologia utilizată trebuie unificată.

Deci, fenomenul violenţei în şcoli există. Cel puţin aceasta este concluzia la care ajungi dacă răsfoieşti presa din ultima perioadă. Filmuleţele înregistrate pe telefonul mobil cu elevi ce-şi ameninţă profesorii, sau cu bătăi între elevi, sunt din ce în ce mai des difuzate la programele de ştiri. Profesorii, obosiţi şi umiliţi, par să nu mai stăpânească fenomenul. Toate acestea arată, că fenomenul violenţei şcolare căpătă noi dimensiuni care trebuie luate în considerare de instituţiile specializate, de organizaţiile neguvernamentale şi de toţi cei abilitaţi să gestioneze fenomenul. Societatea, în ansamblul ei, priveşte cu nelinişte la creşterea acestui fenomen care afectează nu numai climatul şcolar ci şi sentimentul de siguranţă al cetăţeanului, calitatea vieţii.

Unicul concept prevăzut şi folosit de legiuitor raportat la mediul şcolar este conceptul de „bullying” definit în legislaţia naţională la art.3 din *Codul Educaţiei* care prevede că „*bullying-ul* ***este o*** **formă de agresivitate care se manifestă în mod intenţionat, repetat şi prin dezechilibru de putere în relaţiile dintre copii, elevi sau studenţi şi care se referă la acele comportamente prin care un copil, un elev, un student ori un grup răneşte, dăunează, provoacă suferinţă, neputinţă sau aduce prejudicii demnităţii umane. Acest tip de agresivitate se desfăşoară, în principal, în instituţiile de învăţământ şi în spaţiile destinate educaţiei şi formării profesionale.** Această definiţie a fost introdusă prin Legea nr. LP36/2022 *din 17.02.22* pentru modificarea Codului educaţiei al Republicii Moldova nr.152/2014*, MO72/16.03.22 art.105; în vigoare16.09.22.* Aceeaşi definiţie se conţine şi în art.2 din *Metodologia cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului* aprobată prin ordinul ministrului educaţiei şi cercetării nr.1024/2022 din 13 octombrie 2022.

Sunt cunoscute un şir de acte normative şi de aplicare a normelor de drept relevante cercetării violenţei în şcoală la nivel national. Despre violenţă, în general şi violenţa în şcoală, în particular, este specificat în:

1. HG434/2014 din 10.06.2014 privind aprobarea Strategiei pentru protecţia copilului pe anii 2014-2020 (pct. 17, 29-21). Strategia face trimitere la două studii:

1) Studiul naţional realizat în 2012 *Privind situaţia copiilor aflaţi în dificultate și a copiilor a căror părinţi sînt plecaţi peste hotare;*

2) Studiul privind siguranţa copiilor on-line, realizat în 2011 *Copiii din Republica Moldova: si(n)guri on-line ?*;

2. Codul Educaţiei al Republicii Moldova nr. 152/2014 din 17 iulie 2014//MO nr. 319-324 din 24 octombrie 2014;

3. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002// MO nr.128-129 din 13 septembrie 2002;

4. Codul contravenţional al Republicii Moldova nr. 218- XVI din 24 octombrie 2008//MO nr.3-6 din 16 ianuarie 2009;

5. Legea nr.45/2007 din 01 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie //MO nr.55-56 din 18 martie 2008;

6. Metodologia cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului aprobată prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1024/2022 din 13 octombrie 2022;

7. Hotărârea Guvernului nr.270/2014 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucţiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului//MO nr.92-98 din 18 aprilie 2014.

În anul 2017 Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a publicat o lucrare cu titlul *Protecția copilului față de violență în instituția de învățământ. Culegere de acte normative* [8] în care au fost incluse actele normative relevante existente la acel moment.

Trecând nemijlocit la practica judiciară națională, vedem că ea nu abundă cu cazuri care, eventual, ar putea fi atribuite violenței aplicate în mediul școlar. Cu toate acestea, din discuțiile cu unii factori de decizie din anumite licee ale mun. Chișinău, părinți am stabilit că violența este aplicată față de copii din diverse motive: din cauza studiilor (ori este prea bun or, dimpotrivă, slab la învățătură), din cauza vestimentației, din cauza aspectului fiziic, din cauza unor probleme personale dintre victimă și agresor etc. Deseori violența este aplicată și de cadrul didactic care sistematic poate umili, neglija sau hărțui copilul.

Aplicarea violenței în mediul școlar în unele cazuri este incriminată de instanțele naționale în baza normelor din dreptul penal ca și huliganism. Relevantă sub aspectul aplicării violenței între copii este cauza examinată la Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău: *Inculpatul G. L., pe data de 27 mai 2019, aproximativ la ora 12. 00 min., prin înțelegere prealabilă și de comun acord cu minorii L. T. și Ş. M., distribuind rolurile între ei din timp, aflându-se într-un loc public în incinta și pe teritoriul „Gimnaziului *****” amplasat în mun. Chișinău, or. *****, pe str. *****, dându-și seama de conștient survenirea acestor urmări, a încălcat grosolan ordinea publică, manifestând un cinism și o obrăznicie deosebită, și din intenții huliganice au aplicat violența în privința colegului lor de clasă minor pe nume C. A., sub pretextul că ultimul are părul lung și trăsături specifice unei domnișoare.*

Astfel, în scopul realizării intenției infracționale unice și comune, minorul L. T. l-a bruscat, l-a tras de mâini și l-a forțat pe minorul C. A. să iasă după poarta instituției de învățământ, unde îl așteptau minorii G. L. și Ș. M.

În continuarea acțiunilor sale, inculpatul minor G. L., în prezența minorilor D. D. și D. E., s-a apropiat brusc din spate și l-a imobilizat pe C. A., în timp ce minorul Ș. M., într-un mod demonstrativ, cu un foarfece pregătit de el în prealabil, pe care-l ținea în buzunarul pantalonilor, i-a tăiat părții vătămate pe o lungime de aproximativ 5 cm lungime, un segment din părul amplasat zona frunții, după care au părăsit locul comiterii infracțiunii într-o direcție necunoscută, cauzându-i victimei minore dureri fizice și daune morale manifestate prin înjosirea onoarei și demnității sale. Fapta a fost calificată în baza art.287 alin.2 lit. b) CP al RM Huliganism săvârșit de două sau mai multe persoane [9].

O altă situație în care violență este aplicată față de un minor de către tatăl altui minor agresat este descrisă în cauza penală examinată de Curtea Supremă de Justiție în care Colegiul Penal, a reținut următoarele**:** *A. V., la 05 aprilie 2018, aproximativ ora 13.00, aflându-se în incinta Liceului Teoretic „XXXXXX XXX, XXXXXX”, amplasat pe XXXXXX XXX, XXXXXX, unde, în acel timp, aveau loc ore conform orarului stabilit, sub pretextul clarificării cu elevul clasei a 5B, XXXXXX care, în aceeași zi, cu puțin timp înainte, l-ar fi agresat fizic pe fiul său A. L., născut la 10.02.2007, cu care este coleg de clasă, a intrat în biroul nr. 312A, situate la etajul trei al liceului, unde, în acel moment,clasa 5B avea ora de franceză, l-a scos pe elevul XXXXXX în hol, unde, în prezența elevilor și profesorilor, s-a exprimat în glas tare, pe un ton ridicat, cu cuvinte jignitoare în adresa acestuia și a profesorilor liceului, prin ce a încălcat ordinea publică și liniștea persoanelor.*

Partea vătămată minoră a relatat că A.V. l-a tras de urechi și l-a lovit cu ceafa de perete. Deoarece inculpatul nu se oprea, s-a rupt din mâinile lui și a fugit. A.V. a ridicat pumnul, spunându-i eu te mântui, făcându-se că-l lovește. Era înspăimântat și plângea. În cele din urmă, minorul a fost diagnosticat cu comoție cerebrală.

Prima instanță a considerat că în acțiunile lui A.V. poate fi stabilită componența contravenției prevăzută la art.354 Cod contravențional, adică huliganismul nu prea grav. Mai mult, procesul contravențional în privința lui A. V. pe art. 354 Cod contravențional a fost încetat, din motivul expirării termenului de prescripție de tragere la răspundere contravențională.

Instanța de apel nu a fost de acord cu poziția primei instanțe și a recalificat fapta lui A. V. în baza art. 287 alin. (1) Cod penal, stabilindu-i la

amendă în mărime de 700 unități convenționale. Poziția instanței de apel a fost menținută și de Curtea Supremă de Justiție [10].

În privința violenței aplicate de către cadrele didactice față de elevi, potrivit datelor prezentate în Raportul CRJM *Judecarea și sancționarea torturii și a relelor tratamente. Analiza practicii judecătorești* [11] s-a observat o practică neuniformă și anume, această categorie a fost acuzată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 166/1 Cod penal Tortura, tratamentul inuman sau degradant. Din cele 8 cauze examinate la CSJ, 2 persoane au fost condamnate (*a se vedea cauzele* 1ra-1266/2018 și 1ra-1130/2018), iar 6 persoane au fost achitate (*a se vedea cauzele* 1ra- 121/2016, 1ra-333/2017, 1ra-938/2017, 1ra-72/2016, 1ra-1398/2017 și 1ra-1378/20).

De exemplu, *V.E. Urmărind scopul de umilire a elevilor care urcaseră pe acoperișul școlii, a scos în fața clasei minorul .G.V. și certându-l l-a apucat strîns cu mâna de bărbie și l-a lovit cu capul de tablă, cauzându-i leziune sub formă de echimoze, care conform concluziei expertizei se califică ca vătămare corporală neînsemnată”*.

Prima instanță a achitat persoana din motivul că fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Persoană a fost recunoscută vinovată conform art. 313 Cod contravențional procesul contravențional în privința lui fiind încetat pe motivul intervenirii prescripției.

Instanța de apel a condamnat acțiunile inculpatului care au produs minorului suferințe fizice și psihice, fapt confirmat prin declarațiile martorilor (alți minori). Instanța de apel a calificat funcția de director de gimnaziu ca persoană cu funcție de răspundere și a condamnat persoana în baza art.166[1] alin. (2) lit. a), e) CP și aplică amenda în valoare de 16 000 MDL și interdictia de a desfășura activitatea timp de 5 ani.

CSJ a achitat persoana din motivul că nici victima, nici inculpatul (director de școală) nu deținеau calitățile speciale, prevăzute de lege, necesare pentru încadrarea în temeiul art. 166[1] CP, iar gradul suferințelor cauzate în urma acțiunilor ilegale nu permit încadrarea acestora ca infracțiune, dar ca contravenție (313 CC)[12].

Într-o altă situație „ *Persoana a aplicat trei lovituri cu palma peste față unui minor, apoi a aplicat lovituri după cap altui minor și a folosit constant replici jignitoare în adresa lor. La altă dată, prin constrângere verbală i-a impus pe aceștia să execute a câte 1 000 genuflexiuni fiecare, efort fizic de intensitate exagerată, care a generat surmenajul excesiv al copiilor vizați”.*

Instanța de fond a analizat probele și a încadrat acțiunile ca tratament inuman și degradant, deci, a condamnat persoana. Instanța de fond a aplicat

amendă în valoare de 17 000 MDL şi interdicţia de a desfăşura activitatea timp de 5 ani.

Instanţa de apel a menţinut hotărârea primei instanţe. Acţiunile inculpatei şi consecinţele acestora, sunt prea abuzive pentru psihicul unor copii de de 10-12 ani, fapt ce indică că au depăşit gradul minim prevăzut de art. 3 CEDO şi se încadrează cu idealitate în normele juridice prevăzute la art. 166[1] Cod penal.

CSJ a menţinut hotărârea instanţelor inferioare, inclusiv concluziile acestora. CSJ a menţionat că inculpata în calitate de profesoară şi directoare de gimnaziu nu a acţionat cu titlul oficial, dar a acţionat ca o persoană care execută atribuţiile unei autorităţi publice, fiind subiect al infracţiunii [13, p. 29].

*.....*Într-o altă cauză*, S.T. , exercitând în perioada de timp 30.06.1993-20.01.2017 funcţia de profesor de limba franceză la Liceul Teoretic xxxxx, conform ordinului nr. 07 din 24.09.1993, fiind persoană care acţionează cu titlu oficial, fiind investită cu drepturi şi obligaţii în vederea exercitării atribuţiilor în domeniul educaţiei, La data de 23 octombrie 2015, în timpul petrecerii lecţiei de limba franceză cu elevii clasei a X-a „b” a Liceului Teoretic xxxxx, la lecţia nr. 4, petrecută între ora 10:55 şi 11:40, avându-i în ocrotire şi instruire pe elevii clasei, intenţionat, urmărind scopul de a-l pedepsi pe elevul xxxxx, pentru faptul că şi-a cerut voie la cabinetul medical, cu scopul de a-l intimida şi de a-l înjosi public în faţa colegilor de clasă prezenţi la lecţie, având o atitudine disprețuitoare faţă de el, cât şi de mama sa, l-a înjurat şi s-a adresat la el cu cuvinte înjositoare, în faţa clasei, la ameninţat cu răfuiala fizică, ca rezultat minorul nu a frecventat 49 de ore la disciplina lecţiei de limba franceză, astfel, cauzându-i suferinţe psihice care în sine reprezintă tratament inuman şi degradant.*

Prin sentinţa Judecătoriei Drochia (sediul Glodeni) din 29 mai 2019, S. T. a fost eliberată de pedeapsa penală pentru săvârşirea infracţiunilor prevăzute de art. 1661 alin. (2) lit. a) şi art. 1661 alin. (1) Cod penal. Instanţa de judecată a dispus aplicarea în privinţa inculpatei Stratila Tatiana a măsurii de constrângere cu caracter medical – xxxxx.

Prin decizia Colegiului penal al Curţii de Apel Bălţi din 29 ianuarie 2020, au fost admise apelurile, casată sentinţa total, cu pronunţarea unei noi hotărâri, potrivit modului stabilit pentru prima instanţă, prin care Stratila Tatiana a fost achitată de sub învinuirea de săvârşirea infracţiunilor prevăzute de art. 1661 alin.(2) lit. a) şi art. 1661 alin. (1) Cod penal, din motiv că fapta nu întruneşte elementele infracţiunii.

Curtea Supremă de Justiţie a meţinut poziţia Curţii de Apel [14].

În una din cele două cauze de condamnare, persoana a fost condamnată în apel la închisoare cu suspendare, iar la nivel de CSJ recursul a fost declarat inadmisibil, fiindcă a fost depus peste termenul legal. Cadrul didactic a fost condamnat pentru agresarea elevilor în temeiul art. 166/1 după ce câteva cadre didactice au fost achitate de CSJ deoarece nu pot fi subiecți ai acestei infracțiuni. După sentința de condamnare, CSJ a mai pronunțat câteva hotărâri în care a constatat că cadrele didactice nu sunt subiecți ai infracțiunii prevăzute de art. 166/1. Prin urmare, condamnarea în cauză nu reprezintă o schimbare de practică judecătorească, ci o deviere de la practica existentă [11, p.29].

În toate cele șase cauze de achitare menținute de CSJ, soluția similară a venit de la nivelul instanței de fond. Practica neuniformă a fost creată la nivel de curți de apel, unde în patru cauze, persoanele au fost condamnate. De regulă, instanțele de apel casau hotărârile instanțelor de fond, pe motiv că ultimele nu au dat apreciere corectă declarațiilor părții vătămate și a martorilor și nu în ultimul rând considerau că cadrele didactice sunt subiecți ai infracțiunii date. La rândul său, CSJ casa hotărârile instanțelor de apel, cu menținerea celor pronunțate de prima instanță [11, p.29].

Ultima dintre cauzele pe care s-a pronunțat Curtea Supremă de Justiție este cauza lui S.I. [15] care a constatat că prin sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 12 iulie 2021 a fost încetat procesul penal în privința inculpatului S. I. învinuit în comiterea infracțiunilor prevăzute de art. art. 101/1 Cod penal (în redacția Legii din 24 martie 1961), art. 309/1, alin. (3), lit. lit. a), f) și art. 166/1, alin. (2), lit. lit. a), b), d) Cod penal, în legătură cu intervenirea decesului inculpatului. Poziția instanței de fond a fost menținută, inclusiv, de Curtea Supremă de Justiție.

Astfel, *S. I., activând ca director al instituției de învățământ Gimnaziu-Internat xxxxx, deținând statutul de persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice și în același timp fiind persoană care acționează cu titlu oficial, începând cu perioada anului 1998 până în anul 2002 inclusiv, având în ocrotire și instruire inclusiv și pe eleva minoră xxxxx, acționând intenționat, în pofida principiilor procesului de instruire și obligațiilor profesionale, urmărind scopul de a disciplina prin constrângere pe aceasta, de a-și impune forțat respectul față de ea și de a supune silit obligației de a se conforma regulilor de comportament în școală, precum și pentru a-și demonstra supremația și ai pedepsi pentru încălcarea regulilor de conduită în școală, dar și pentru a-i intimida și a-i înjosi în fața colegilor de școală, profitând de poziția vulnerabilă a elevei nominalizate, datorată vârstei minore a acesteia, manifestând atitudine disprețuitoare, de subestimare și diminuare a demnității umane a victimei,*

ilegal a utilizat violența fizică în privința minorei xxxxx, exprimată prin aplicarea sistematică a loviturilor cu obiecte special adoptate (creangă, cablu electric) peste corpul ultimei, provocându-i dureri fizice și suferințe psihice, ce i-au cauzat sentimente de anxietate, frică și inferioritate și umilindu-i demnitatea, acțiuni ilegale care în sine reprezintă acțiuni de tortură. ASstfel de comportament s-a repetat până în anul 2010 fiind aplicat față de diferite persoane.

Tot el, S. I., activând ca director al instituției de învățământ – Gimnaziulu-Internat xxxxx, deținând statutul de persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice și în același timp fiind persoană care acționează cu titlu oficial, începând cu perioada anului 1998 până în anul 2002 inclusiv, având în ocrotire și instruire inclusiv și pe eleva minoră xxxxx, acționând intenționat, în pofida principiilor procesului de instruire și obligațiilor profesionale, urmărind scopul de a disciplina prin constrângere pe aceasta de a-și impune forțat respectul față de ea și de a supune silit obligației de a se conforma regulilor de comportament în școală, precum și pentru a-și demonstra supremația și a-i pedepsi pentru faptul nepregătirii temelor pentru acasă, încălcării regulilor de conduită în școală, notelor joase, dar și pentru ai intimida și ai înjosi în fața colegilor de școală, profitând de poziția vulnerabilă a elevei nominalizate, datorată vârstei minore a acesteia, manifestând atitudine disprețuitoare, de subestimare și diminuare a demnității umane a victimei, ilegal a utilizat violență fizică în privința minorei xxxxx, exprimată prin aplicarea sistematică a loviturilor cu obiecte special adoptate (creangă, cablu electric) peste corpul ultimei, provocându-i dureri fizice și suferințe psihice, prin ce i-au cauzat sentimente de anxietate, frică și inferioritate, umilindu-i demnitatea, acțiuni ilegale care în sine reprezintă acțiuni de tortură. Astfel de comportament s-a repetat până în anul 2010 fiind aplicat față de diferite personae minore.

În cauza nr.1-914/2021 (nr. electronic 1-21047471-12-1-01042021) Conexată cauza penală nr.1-1226/2021 (nr. 1-21063926-12-1-29042021)- Fapta a fost calificată în baza art.287 alin.2 lit.b) CP al RM-Huliganism săvârșit de două sau mai multe persoane, iar în dosarul examinat la Judecătoria Orhei, sediul Central *(dosarul nr. 1-228-2022 /2022270289 /1-22104553-38-1-20072022/;* Fapta a fost calificată în baza art.287 alin.3 CP al RM-Huliganism agravat**.**

În ambele cazuri este vorba despre violență aplicată de minori față de alți minori, doar că faptele au avut în afara mediului școlar.

Toate celelate cazuri despre care au fost sesizate organele de poliţie, au fost calificate ca şi cauze contravenţionale sau penale dar pe un alt articol decât cele menţionate supra, sau a avut loc împăcarea părţilor.

În concluzie putem menţiona că:

1. dacă analizăm studiile existente până la moment, dar şi reieşind din practica judiciară, stabilim că în mediul şcolar se pot regăsi toate formele de violenţă prevăzute de HG 279/2014, dar în special, violenţa psihologică şi fizică. Pot fi întâlnite, mai rar, şi celelalte forme ale violenţei, sexuală, spirituală, economică, de cele mai multe ori îmbinate cu cea psihologică şi fizică. Evident că în mediul şcolar aceste tipuri de violenţă nu au aceiaşi conotaţie ca şi în caz de aplicare a lor în situaţii de violenţă în familie, însă gravitatea faptelor şi gradul de prejudiciabilitate al făptuitorilor este la fel de mare;

2. s-a stabilit că există un numărul redus de dosare penale finalizate şi sancţionate definitiv;

3. dosarele care au o sancţiune definitivă accesibile sunt calificate drept huliganism art.287 CP al RM ceea ce denotă faptul că celelalte situaţii sunt calificate ori ca vătămare intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii (art.152 CP al RM) sau sunt dosare contravenţionale calificate potrivit prevederilor art.354 CC al RM Huliganism nu prea grav sau art. 78 CC al RM Vătămarea integrităţii corporale;

4. anume acest mod de încadrare juridică a faptelor permite împăcarea părţilor potrivit art. 109 CP al RM şi împăcarea victimei cu făptuitorul potrivit prevederilor art. 29 Codul Contravenţional al Republicii Moldova;

5. dacă este vorba despre art.152 CP sau art. 78 CC al RM Vătămarea integrităţii corporale ori dacă este calificată fapta potrivit art.354 CC al RM Huliganism nu prea grav, atunci sancţiunea este doar cu amendă sau muncă neremunerată în folosul comunităţii (dar nu închisoare, de exemplu, sau chiar dacă este amendă sau muncă neremunerată în folosul comunităţii este un cuantum vădit mai mic);

6. în cazurile în care violenţa este aplicată de cadrele didactice, instanţele naţionale preferă să sancţioneze persoanele în baza art.166/1 CP al RM Tortura, tratamentul inuman sau degradant ori să achite persoanele din motivul lipsei subiectului infracţiunii. Practica neuniformă este creată de însăşi instanţele de judecată.

Referinţe:

1. Hotărârea Plenului CSJ Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr.4 din 19.06.2006. În: Hotărâri explicative în materie

penală ale Plenului Curții Supreme de Justiție. Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2019.
2. Hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal (neclaritatea normelor care incriminează infracțiunea de huliganism). [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_25_2021_208g_2020_rou.pdf
3. Motivul pentru care o profesoară din Cluj va primi 30.000 de lei de la doi elevi. [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/motivul-pentru-care-o-profesoara-din-cluj-va-primi-2315576.html
4. Hărțuirea cadrelor didactice. Mărturii și statistici [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: www.zdg.md din 13 noiembrie 2023
5. Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 aprobat prin Hotărâre de Guvern la 01 iunie 2022 [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/325_0.pdf
6. Raport generalizat privind cazurile de violență asupra copilului pentru semestrul II anul de studii 2022-2023 [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://mec.gov.md/sites/default/files/raport_mecc_vnet_sem_ii_2022_2023_0.pdf
7. VOZIAN, R. Noțiunea, esența și caracteristicile definitorii ale conceptului de violență în familie [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Notiunea%20esenta%20si%20caracteristicile%20definitorii%20ale%20conceptului%20de%20violenta%20in%20familie.pdf
8. Protecția copilului față de violență în instituția de învățământ**.** Culegere de acte normative. Chișinău, 2017. – 116 p. [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://iite.unesco.org/files/news/639352/Protec%C5%A3ia-copilului-fa%C5%A3%C4%83-de-violen%C8%9B%C4%83-Culegere-de-acte-normative-2017.pdf
9. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 10 iunie 2021. Dosarul nr. 1-3398/2019 1-19135497-12-1-19082019
10. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28.06.2021. Dosarul nr. 4-1re-146/2021.
11. GOINIC, D. Judecarea și sancționarea torturii și a relelor tratamente. Analiza practicii judecătorești. Document analitic. Decembrie 2022. https://crjm.org/judecarea-si-sanctionarea-torturii-si-a-relelor-

tratamente-analiza-practicii-judecatoresti/11326
12. 12. Decizia Colegiului lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 05.04.2016.
13. Dosarul 1ra-121/2016. [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6222
14. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din
15. Dosarul 1ra-1266/2018. În: GOINIC, D. Judecarea şi sancţionarea torturii şi a relelor tratamente. Analiza practicii judecătoreşti. Document analitic. Decembrie 2022. p. 29. [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://crjm.org/judecarea-si-sanctionarea-torturii-si-a-relelor-tratamente-analiza-practicii-judecatoresti/11326
16. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 18.11.2020. Dosarul 1ra-1378/20. [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17477
17. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie din 18.01.2023. Dosarul nr. 1ra-1668/2022 1-19102728-01-1ra-12122022. [Accesat la 26.11.2023] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22788